

स्थानीय राजपत्र

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका द्वारा प्रकाशित

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १३ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको

कृषि नीति

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १३ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको

कृषि नीति

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले खाद्यसम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको सन्दर्भमा खाद्यान्नको आत्मनिर्भरताका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नुपरेको छ । भौगोलिक परिवेश, उपलब्ध कृषि शिक्षा, अनुसन्धान, उन्नत बीउ विजन र प्रविधि, स्रोत साधन, कृषि उद्यमी, युवा तथा सीमान्त कृषक वर्गको चाहना, तुलनात्मक लाभ र राष्ट्रिय आवश्यकता तथा नेपालले अन्तराष्ट्रियस्तरमा गरेका सन्धि, सम्झौता, प्रतिबद्धता, दिगो विकास लक्ष्य, कृषि विकास रणनीति, राष्ट्रिय नीतिहरूमा गरेका प्रतिबद्धतालाई ध्यानमा राख्दै कृषिजन्य उत्पादन एवम् व्यापारमा प्रतिस्पर्धा, व्यावसायीकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधीकरण गरी कृषि क्षेत्रको रूपान्तरण गर्नु जरुरी छ । साथै सरकारी, सहकारी र निजी साभेदारीको अवधारणा अझीकार गर्दै कृषि पेशालाई सम्मानजनक बनाई आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना, गरिवी न्यूनीकरण, व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा जोड दिनु आवश्यक छ । बढ्दो जनसङ्ख्याको चापलाई धान्न सक्ने गरी खाद्य तथा अन्य

आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्न कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनुपर्ने स्थिति रहेको छ । तथापि हरेक वर्ष कृषिजन्य वस्तुहरूको आयातलाई अपेक्षित मात्रामा न्यूनीकरण गर्न सकिएको छैन । वैदेशिक रोजगारीका लागि युवा जनशक्तिको पलायन, कृषि सामग्री आपूर्तिको कमजोर स्थिति, माटोको उत्पादकत्वमा ह्रास, कृषिमा यान्त्रिकीकरणको अभाव र बढ्दो लागत, आयातित कृषिजन्य वस्तुहरूसँगको प्रतिस्पर्धा, कृषिभूमिको अत्याधिक खण्डीकरण, अव्यवस्थित सहरीकरणले भू-उपयोगमा भइरहेको परिवर्तन र जलवायु परिवर्तनजस्ता कारणले कृषि क्षेत्रमा आशातीत उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन । यसै सन्दर्भमा राज्यको पुर्नसंरचनासँगै स्थानीय सरकारले समेत क्षेत्रगत नीति तयार गरी सोही अनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा लान आवश्यक भएकोले यो कृषि नीति तर्जुमा गरिएको हो ।

२. चुनौति तथा अवसर

(क) चुनौती

अधिकांश कृषकहरू साना र मझौला स्तरका भएको हुँदा जलवायु परिवर्तन र विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपसँग जुध्ने क्षमता विकास गर्नु र वर्षेनी युवा जनशक्तिको विदेश पलायनले गर्दा कृषि क्षेत्रमा परेको नकारात्मक असरलाई सम्बोधन गर्नुका साथै अव्यवस्थित सहरीकरण, जग्गाको खण्डीकरण, घडेरीकरण र जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्दै कृषिभूमिलाई सही उपयोगमा ल्याउनुपर्ने चुनौती छ । स्थानीय (रैथाने) बालीनालीको उत्पादनमा कमी र स्थानीय खानेकुराको उपयोगमा प्रगति हुन नसक्नु अर्को चुनौति हो । त्यस्तै कृषि क्षेत्रमा भएको लगानी, कृषि ऋणको सहज उपलब्धता, कृषि प्रसार सेवामा कृषकहरूको पहुँचमा वृद्धि र कृषिजन्य वस्तुहरूको उत्पादन, वितरण, आयात एवम् निर्यातलाई लागत-प्रभावी बनाउनु, गुणस्तर एवम् स्वच्छता नियमन कार्य प्रभावकारी तुल्याउँदै कृषिजन्य वस्तुहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि

गर्नु, गुणस्तरीय बीउ, मलखाद, विषादी न्यूनीकरण तथा स्थान सुहाउँदो प्रविधि, कृषियन्त्रको सुलभता, कृषि सामग्रीको समयानुकूल गुणस्तरीय आपूर्ति बढाउनु र कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धी, लगानीमैत्री, नाफामूलक, सम्मानजनक र व्यावसायिक रूपमा स्थापित गर्नु पनि चुनौतिपूर्ण छन् ।

(ख) अवसर

पर्यटकीय क्षेत्र, प्रशस्त खेतीयोग्य जमिनको उपलब्धता, भौगोलिक तथा जैविक विविधताले उपलब्ध गराएका विभिन्न सम्भाव्यताहरू, विदेशबाट फर्किएका युवाहरू सिप, ज्ञान, पूँजी, इख र उन्नत प्रविधि सहित कृषि क्षेत्रमा आकर्षित हुँदै जानु, प्राङ्गारिक कृषि र कृषि वनको बढ्दो सम्भावना, राज्यस्तरबाट र अन्य निजी क्षेत्रहरूसमेतको आकर्षण बढ्दै जानु कृषि क्षेत्रका अवसर हुन् । शहरी क्षेत्रमा जनसंख्या बृद्धिसँगै गुणस्तरीय कृषि उपजहरूको माग बढ्दै जानु, यातायातका सुविधा बढ्दै जानुका अतिरिक्त पछिल्ला वर्षहरूमा कृषि ऋण, कृषि बीमा, नयाँ प्रविधिहरूको उपयोगले समेत यस क्षेत्रमा थप अवसरहरू सिर्जना हुँदैछन् ।

३. सोच, उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति :

३.१ सोच :

दिगो कृषि विकासको माध्यमबाट खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सहितको आर्थिक वृद्धि सुनिश्चित गर्ने

३.२ उद्देश्य :

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी कृषि उपजमा आत्मनिर्भर उन्मुख हुने ।
२. कृषि प्रणालीलाई नाफामूलक, दिगो एवम् व्यवसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने ।
३. कृषि पर्यटन तथा कृषिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी र आमदानी वृद्धि गर्ने ।
४. कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रबर्द्धन गर्ने ।

५. प्राकृतिक श्रोत, वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्धन एवं सदुपयोग गर्ने तथा प्राङ्गारिक कृषिमा जोड दिँदै शहरी कृषिको माध्यमबाट हराभरा महानगर विकास गर्ने ।

३.३ रणनीति :

१. कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गर्ने ।
२. कृषि उत्पादनको व्यवसायीकरण, आधुनिकीकरण तथा औद्योगीकरणमा जोड दिने ।
३. तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्य वस्तुको उत्पादनमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।
४. जलवायु परिवर्तन, रासायनिक विषादीको प्रयोग बाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री प्राङ्गारिक कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।
५. शहरी कृषि तथा कृषि पर्यटनमा जोड दिने ।

३.४ कार्यनीति :

१. स्थानीय स्तरमा दिगो कृषि विकासका लागि आवश्यक नीति, ऐन र नियमहरू तर्जुमा गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । कृषि केन्द्रित तथा कृषकमैत्री नीति निर्माणमा जोड दिइनेछ । कृषक पहिचान तथा बर्गीकरण गरी कृषक परिचयपत्र बितरण गर्ने ।
२. कृषि वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्न कृषिजन्य वस्तुहरूको व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्रमा उपयुक्त र दिगो सिँचाइ सुविधा लगायतका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइनेछ । निर्यातयोग्य बाली वस्तुहरूको उत्पादन तथा प्रशोधन अभिवृद्धि गरी अन्य बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाइनेछ ।
३. गुणस्तरीय उत्पादन सामग्रीहरू र कृषिको यान्त्रिकीकरणका लागि कृषक मैत्री औजार, उन्नत प्रविधि एवम् सुलभ कृषि कर्जाको आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
४. कृषि शिक्षा र अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधिहरूको विस्तारका लागि कृषि क्षेत्रमा कार्यरत सम्पूर्ण सरकारी तथा गैरसरकारी

संस्थाहरूबीच समन्वय र सहकार्य गर्दै कार्यान्वयन पक्षलाई नतिजा उन्मुख बनाइनेछ ।

५. खेतीयोग्य जग्गालाई बाँभो राख्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्दै बाँभो रहेका कृषि भूमिको दिगो उपयोग लागि उपयुक्त योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
६. खाद्य तथा अन्य कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि प्राविधिक उपयुक्तताको आधारमा सघन व्यवसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ ।
७. कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण एवम् वितरण प्रणालीमा नयाँ प्रविधिको विकास, अनुसरण, अवलम्बन र आधुनिकीकरण गरिनेछ । उत्पादन र भण्डारणका क्रममा हुने हानीलाई न्यूनीकरण गरिनेछ ।
८. निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्भौतामा आधारित खेतीलाई प्राथमिकता दिई मूल्य शृङ्खला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
९. कृषिमा आधारित उद्योगहरू, सेवा तथा ग्रामीण कृषि पर्यटन, होमस्टको विकासमा युवा तथा कृषक उद्यमीहरूलाई आकर्षित गरिनेछ ।
१०. कृषिजन्य उद्योगका लागि आवश्यक गुणस्तरीय कच्चा पदार्थहरूको पर्याप्त उत्पादन गरिनेछ ।
११. स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिई सुरक्षित खानपान र पौष्टिक तत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१२. प्राङ्गारिक खेतीका सम्भावित वस्तु र क्षेत्रहरूको पहिचान एवम् उत्पादन वृद्धि गरी उत्पादित प्राङ्गारिक वस्तुको ब्रान्ड प्रवर्द्धन गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा बजारीकरण गरिनेछ ।

१३. लोपोन्मुख बीउबिजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन प्रदान गर्नुका साथै उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आवश्यक प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१४. कृषिजन्य जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन तथा सदुपयोग गर्दै जैविक विविधता क्षेत्र घोषणा गरी फिल्ड जिन बैंक स्थापना गरिनेछ । कृषि बन तथा माटो सुहाउँदो एवम् जलवायु मैत्री कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ ।
१५. कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिका लागि स्थानीय साधनस्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।
१६. कृषि उपजको स्वच्छता र गुणस्तर कायम राख्न विविध कार्यक्रम सञ्चालन गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिइनेछ ।
१७. शहरी क्षेत्रमा बढ्दै गएको प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्दै घरयासी फोहरको प्रयोग गरी कौशी खेती तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा पुष्प खेती प्रवर्द्धन गरी ग्रिनसिटी को रूपमा विकास गरिनेछ ।
१८. स्थानीय उत्पादन, जैविक विविधता, प्राङ्गारिक कृषि को संयोजनमा कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

४. प्रमुख कार्यक्रमहरू :

क. कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि :

१. स्थानीय सम्भाव्यता, तुलनात्मक लाभ तथा विशिष्ट अवसरहरूको उपयोग गरी उपयुक्त कृषि प्रविधिहरूको विकास, प्रसार तथा उपयोगबाट कृषि उत्पादन एवम् उत्पादकत्व बढाइनेछ । साथै कृषिको व्यवसायीकरण तथा विविधीकरणमा जोड दिई आय आर्जन तथा रोजगारका थप अवसरहरू सृजना गर्ने ।
२. मूल्य श्रृङ्खलाका सबै चरणहरू वीउदेखि अन्तिम उत्पादन, उत्पादनदेखि प्रशोधन, बजार पूर्वाधारदेखि सडक पहुँच र सञ्जालीकरण तथा प्रविधिदेखि गुणस्तरको आश्वस्तता र निर्यातसम्मको विकास गर्ने ।

३. उत्पादन सामग्रीहरू, रासायनिक मल, प्राङ्गारिक मल, उन्नत बीउबिजन, सिँचाइ, मेसिनरी औजार, जैविक तथा रासायनिक विषादीको आयात, उत्पादन तथा मौज्जात स्थितिको नियमित अनुगमन गरी गुणस्तरीय आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने ।
४. कृषि उद्यमी, समूह, सहकारीमा आधारित साना सिँचाइ निर्माण तथा मर्मत सम्भार, प्लास्टिक पोखरी, थोपा सिँचाइप्रयोग गरी सिञ्चित क्षेत्र विस्तार गर्ने । नदी तथा खोलाको खोच तथा किनारामा रहेका कृषि भूमिमा सिँचाई सुविधा प्रदान गर्न अभियानका रूपमा लिफ्ट सिँचाई परियोजना संचालन गर्ने ।
५. बैज्ञानिक भूउपयोग प्रणालीको प्रयोग गरी उर्वरा कृषि भूमिलाई गैर कृषि प्रयोगमा ल्याउन निरुत्साहित गर्ने, भूमिको चक्लाबन्दी तथा जग्गा सुधार गर्ने, जग्गाको खण्डीकरण रोक्ने र बाँभोकरणलाई निरुत्साहित गर्ने । लामो समयसम्म बाँभो जग्गा राखेमा सरकारबाट करारमा लिई खेती गर्न प्रोत्साहन गर्ने । सार्वजनिक जग्गामा मोडेल फार्म स्थापना गर्ने ।
६. श्रमको अभावलाई सम्बोधन तथा कृषि व्यवसायीकरण गर्न कृषि यन्त्र औजार उपकरणमा अनुदान दिने, सो को लागि कस्टम हायरिंग केन्द्र स्थापना गर्ने र कृषि समूह, संजाल, सहकारीसँगको सहकार्यमा अभियानको रूपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।
७. स्थानीय बाली प्रबर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । बीउ उत्पादक कृषक तथा कृषक समूहलाई विशेष सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन । कृषक समूह तथा सहकारीहरूलाई बीउ भण्डारण घर, उपकरण खरिद सहयोग, थ्रेसिङ फ्लोर निर्माण र बीउबिजन आत्मनिर्भर कोष स्थापनामा सहयोग गर्ने ।
८. फलफूलमा आत्मनिर्भर उन्मुखको लागि आधुनिक नर्सरी स्थापना गर्ने तथा नयाँ व्यवस्थित फलफूल बगैँचा स्थापना गर्ने । कृषि बन प्रणालीलाई प्राथमिकता दिने । ह्यास भएका सुन्तला, कफी

बगैँचाहरूको सुदृढीकरणका लागि प्याकेज कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

९. उच्च मूल्य पर्ने र निर्यात सम्भावना भएका तरकारी खेती, फलफूल खेती, मत्स्यपालन, पुष्प व्यवसाय, मसला बाली, मौरीपालन तथा च्याउ लगायतको क्षेत्रको विकास तथा बिस्तारको साथै युवाहरूलाई आकर्षित गर्न युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१०. कृषक, कृषि उद्यमी, समूह, संजाल र कृषि सहकारीको माध्यमबाट कृषि उत्पादनलाई प्रतिस्पर्धी तथा व्यवसायिक बनाउनको लागि प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराउने ।
११. प्राकृतिक ताल तलैयामा मत्स्य उत्पादन विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । मत्स्य बीज आपूर्ति व्यवस्थाका लागि ह्याचरी निर्माण एवम् व्यवस्थापन तथा निजी क्षेत्रमा नर्सरी पोखरी निर्माण गर्न सहयोग गर्ने ।
१२. कृषि पेसालाई मर्यादित बनाउन तथा कृषकहरूको आर्थिक अवस्थालाई सबल बनाउन कृषक पहिचान तथा बर्गीकरण गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने, सहभागितामा आधारित किसान सुरक्षा कोषको व्यवस्थापन गर्ने । हरेक वर्ष उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार वितरण तथा कृषक सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने साथै उत्कृष्ट पुरस्कृत कृषकहरूलाई प्रादेशिक, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कृषि मेला तथा कार्यक्रमहरूमा सहभागिता गराउने ।
१३. बाली तथा मत्स्य बीमा सम्बन्धी सचेतनाको कार्यक्रम सञ्चालन गरी कृषि बीमालाई प्रभावकारी बनाउनको लागि कृषि ऋण र अनुदान प्राप्त गर्नको लागि बीमा अनिवार्य गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने । कृषि व्यवसायबाट प्राप्त हुन सक्ने न्यूनतम प्रतिफलका आधारमा बीमा गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

ख. कृषिजन्य वस्तुहरूको व्यवसायीकरण र बजारीकरण :

१. शीतभण्डार र शीतघर निर्माणमा बाली वस्तुको किसिम, भौगोलिक क्षेत्र, सम्भावित जोखिम र लागत सहभागिताको आधारमा अनुदान

दिने ।

२. किसानहरुको वित्तिय पहुँच वृद्धि गर्नको लागि सर्वसुलभ कृषि ऋणको व्यवस्था गर्ने, परियोजना धितोमा राखी सरल, सहज तथा सुपथ दरमा ऋण पाउने व्यवस्था मिलाउने ।
३. विभिन्न कृषि उपजको मूल्य श्रृङ्खलामा आधारित भई कृषक समूह र सहकारी, उद्यमी तथा निजी व्यवसायीहरुका व्यावसायिक योजनाहरुलाई प्रतिस्पर्धी अनुदान उपलब्ध गराउने ।
४. अनुदान कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा सदुपयोग हुने व्यवस्थाको लागि लागत/उत्पादन/आम्दानीको आधारमा अनुदान दिने व्यवस्था गर्ने ।
५. कृषि भूमिको उर्वरा शक्ति र बाली उत्पादन क्षमताको आधारमा व्यावसायिक बाली पकेट क्षेत्रमा उन्नत र गुणस्तरीय बीउ, बेर्ना, बिरुवा र माछाका भुराका अतिरिक्त कृषि यन्त्र उपकरण र औजारको सेट, स्रोत केन्द्र स्थापना, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र, कृषि हाट बजार केन्द्र, प्रशोधन केन्द्र, शीतभण्डार, गोदाम घर र व्यावसायिक तालिम केन्द्र, प्राङ्गारिक मल कारखाना, जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र, आधुनिक कृषि औजार कारखाना, ठूला कृषि बजार (एग्रिमार्ट) को निर्माणका लागि पुँजीगत अनुदान दिने ।
६. प्राङ्गारिक उत्पादन वृद्धि गरी उत्पादित प्राङ्गारिक वस्तुको प्रमाणीकरण तथा ब्रान्ड प्रवर्द्धन गर्ने ।
७. करार खेतीको लागि प्रोत्साहन सहित आवश्यक प्रबन्ध मिलाउने । सार्वजनिक निजी साभ्केदारीमा कृषि उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
८. उत्पादक र उपभोक्ताबीचको दुरी घटाउन कृषि वस्तुहरुको व्यावसायिक उत्पादनलाई बजार अवसरको सुनिश्चितता दिन सम्भाव्य उत्पादन थलो नजिक संकलन केन्द्र, घना उपभोक्ता नजिक संगठित बजार स्थापना तथा सञ्चालनको लागि सरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लागत सहभागिता र व्यवस्थापनमा रहने गरी

सुविधायुक्त कृषि हाट बजार, थोक बजार तथा इ-बजारको विकास र विस्तार गर्ने ।

९. कृषि उपज बजार ऐन जारी गरी कृषि उपज बजारीकरणलाई सहजीकरण र नियमन गर्ने, कृषि बजार सूचना प्रणालीको विकास, विस्तार र प्रवाह गर्ने कार्य निजी एवम् सहकारी क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग र कृषि उपज मूल्य सङ्कलन तथा लाभ लागत अध्ययन गरी सोही अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

ग. कृषि अनुसन्धान तथा प्रसार :

१. कृषिसम्बन्धी विविध विषयमा अनुसन्धान, कृषि शिक्षा र प्रसार बीचको समन्वयलाई बढावा दिँदै प्रसार र सहभागितात्मक नतिजा उन्मुख अनुसन्धान प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने । कृषकको स्थानीय ज्ञानको सदुपयोग गर्दै कृषकदेखि कृषकसम्म प्रसार कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२. एकीकृत सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा तथा सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने र कृषकको घरदैलोमा आधुनिक कृषि प्रविधि पुऱ्याउन वडास्तरसम्म सक्षम कृषि प्राविधिक तथा प्रविधिको व्यवस्था गर्ने ।
३. कृषि उद्यमी, समूह, सहकारी तथा अन्य सरोकारवाला संलग्न कृषि संजाल मार्फत कृषि सूचना प्रवाह तथा प्रविधि प्रचार प्रसार गर्ने र एक द्वार प्रणाली अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
४. नियमित प्रकाशन तथा विधुतीय प्रसारणका माध्यमद्वारा कृषि प्रविधि बारे आम कृषक तथा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी साथै कृषि क्षेत्रमा नयाँ सञ्चार प्रविधिहरूको अनुसरण गर्ने ।
५. सामाजिक उद्यमशीलताको अवधारणालाई व्यापक उपयोग गर्ने गरी कृषक तथा प्राविधिकहरूको प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता अभिवृद्धि ।
६. कृषि तालिमलाई क्षमता सुधार र व्यवसाय प्रवर्द्धन मुखी तालिममा बर्गीकरण गर्ने, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका वा अन्य युवाहरूलाई

कृषि पेशामा संलग्न हुने शर्तमा व्यावसायिक कृषिसम्बन्धी आधार भूत ज्ञान र सीप अभिवृद्धि गराउन तालिम कार्यक्रम सञ्चालन ।

घ. कृषि तथ्यांक :

१. कृषिसम्बन्धी तथ्याङ्क नियमित रूपमा सङ्कलन तथा प्रकाशन गर्ने ।
२. महानगर क्षेत्रमा समग्र खाद्य वासलात तयार गर्ने तथा खाद्य सुरक्षा अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
३. कृषकहरूको वर्गीकरण गरी सोही अनुसार अनुदान तथा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको लागि विवरण तयार गर्ने ।
४. मुख्य कृषि बस्तुहरू तथा सम्भावित क्षेत्रमा व्यवसाय योजना, स्रोत साधनको अवस्था, माटो नक्शा, रोग कीरा सर्वे तथा पूर्वानुमान प्रविधि तयार गर्ने ।

ङ. गुणस्तर नियमन, विपद् व्यवस्थापन तथा सचेतना :

१. खाद्य स्वच्छता स्तरीकरण लोगो वितरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
२. निर्यात तथा आयातित कृषिजन्य खाद्य पदार्थको गुणस्तर नियमन, परीक्षण तथा प्रमाणीकरण सहभागितामूलक ढंगले सञ्चालन गर्ने ।
३. गुणस्तरीय कृषि उत्पादन र स्थानीय तथा बाह्य बजारमा विश्वसनियताको विकास गर्न कृषि क्वारेन्टाइन सेवा, ल्याब स्थापना, व्यवस्थापन, सुदृढ र नियमन गर्ने ।
४. कृषि क्षेत्रमा हुने विभिन्न रोग कीरा, विपद्, प्राकृतिक प्रकोप, जंगली जनावर तथा जोखिम सम्बन्धमा पूर्व जानकारीको व्यवस्था गर्ने, सो को बैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने, खाद्य असुरक्षित क्षेत्र वा समुदायमा क्षतिको आधारमा राहात उपलब्ध गराउने तथा विशेष प्याकेज कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
५. विषादी न्यूनीकरण अभियान कार्यक्रम तथा तरकारी बालीमा विषादीको अवशेष तथा जोखिम विश्लेषण गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक, नियमन तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

५. समन्वय, कार्यान्वयन तथा अनुगमन व्यवस्था :

- क. कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सम्बन्धित तहका (स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश, केन्द्र) सरोकारवालाहरुको संलग्नतालाई सुनिश्चित गरी सहभागितात्मक पद्धतिलाई बढवा दिइनेछ ।
- ख. आवश्यकता तथा कृषकको मागको आधारमा वैदेशिक सहायतामा सञ्चालित आयोजना वा अन्य संघ संस्थाको कार्यक्रमलाई एक द्वार प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गर्ने ।
- ग. कृषि सम्बद्ध निकायहरुबीच सहभागितात्मक एवम् समन्वयात्मक रूपमा योजना तर्जुमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न महानगरकार्यपालिका, वडा कार्यालय, कृषि महाशाखा, सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा तथा सूचना केन्द्रको साथै महानगर कृषि विकास कार्यदल, विभिन्न सरोकारवाला संघ संस्था, महानगरस्तरीय र वडास्तरीय कृषि संजाल रहनेछन् ।
- घ. यस नीति कार्यान्वयन सम्बन्धमा आवश्यक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन नियमित रूपमा महानगरले गर्ने छ । महानगर कार्यपालिका, महानगर सभा, प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय स्तरबाट समेत यसको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुने छ ।

प्रमाणीकरण मिति: २०७५।०२।०१

राजपत्रमा प्रकाशित मिति: २०७५।०२।०७

आज्ञाले,
दीर्घनारायण पौडेल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत